

AZERBAJCAN YAZIÇILAR BİRLİYİ SEDRİ ANAR RESULOĞLU RIZAYEV'İN SUNUŞ KONUŞMASI

Eziz dostlar, deyerli müsafirlerimiz!

Azerbaycan Yazıçılar Birliyi adından, Milli Meclisimizin Medeniyyet Komisyonu adından ve şehsen öz adımdan hamınızı ürekden salamlayır, gonaglarımıza Bakımıza hoş gelmişsiniz deyirem.

On üç esr bundan önce Hezreti-Peygemberimiz Resul eleyüssalamın zamına yahın Bayat boyundan Gorgud ata denilen bir er gopdu. Oğuz'un ol kişi tamam bilicisiydi, Oğuz gövmünün her müşkülünü hell edirdi. Ve bu min üç yüz ilin erzinde günü bu güne geder Gorgud atamız me'neviyyatımızın müdafieçisi, dilimizin goruyucusu, tarihimizin kesikçisi olarak galır ve Oğuzların varisleri olan Türkiye ve Azerbaycan türklerinin, Türkmenlerin, başka türk gövmlerinin bir çoh müşkülünü hell edir. Dede Gorgud bizi goruduğu kimi, biz de en çetin illerde onun goruyucusu oldug ve bu yolda te'giblere, basgılara me'ruz galanlarımız, hebs edilenlerimiz, şehid düşenlerimiz de oldu. Stalin rejimi dövründe, otuzuncu illerde bir çoh deyerli aydınlarımız repressiya gurbanı oldularsa, 30-çı illerde *Kitabi-Dedem Gorgud*'un özü repressiya gurbanı oldu, yasag edildi. Stalin öldü. Dedem Gorgud ise bugün de diridir, yaşayır. Haggında yazılan yüzlerce giymetli araşdırmalar da yaşayır, dilden dile çevrilerek mühtelif ölkelerdeki neşrlerinde yaşayır, motivleri esasında yazılmış bedii eserlerde, filmlerde, sehnelerde, televiziya ve radio dalgalarında yaşayır. Yaşadığca bizi de yaşadır. O illerde ki, keçmiş Sovyetler Birliyinde "türk dünyası" ifadesini dile bele getirmek imkansızdı. "Dede Gorgud dünyası" deyerek türk halgların me'nevi birliyini tesdig edirdik, O illerde ki, tarihimizi azdırmag, soykökümüzü mühtelif yönlerde yozmag isteyirdiler. Dede Gorgud tarihimize gahmar dururdu, gerçek dedelerimizin, ata-babalarımızın kimler olduğunu onun vasitesiyle tanıdırdı. Ve hele Sovyet rejimi igtidarda olduğu bir dövrde, düz on il bundan önce Türkiye, Azerbaycan, Moskova türkologlarının himmeti ve geyreti ile Bakıda birinci Dede Gorgud kollokviumu keçirildi. Bu böyük hadise Sovet mekanında türklerin me'nevi birliyini meydana getiren ilk teşebbüslerden idi. O günden on il keçib ve bu on ilde bir esre beraber hem ferehli, hem de kederli hadiseler baş verdi. İlk Dede Gorgud kollokviumu keçirilen vaht dünyada yalnız iki bağımsız türk dövleti vardı. Türkiye ve Güzey Kıprıs Türk Cümhuriyyeti. Bu gün uluslararası görüşlerde yeddi bağımsız türk dövletinin bayragları ve özerk türk cumhuriyyetlerinin bayragları dalğalanır. Amma bu keçen on ilin Garabağ faciesi de oldu, 90-çı ilin Ocag müsibetinde yüzlerce şehid verdik, Hocalı soygırımında, Türkiye'nin bütövlüyüne el galdıran bölücülerle mücadilede neçe-neçe insan gurban getdi.

Dünen büyük bilim adamımız, orta çağ tarihimizin gerçek menzeresini yaratmada büyük hizmetleri olmuş akademik Ziya Bünyadovun 75 yaşı geyd edildi. Ziya müellim de namerd güllesiyle getle yetirildi, şehid oldu. Üç gün bundan gabag Lenkeranda unutulmaz şairimiz, azadlıg mücahidi Helil Rıza Ulutürk'ün 65 yaşını geyd etdik. Onu da bu illerde itirdik, üç gündən sonra büyük çağdaş yazıçımız Yusif Semedoğlunun ad günüdür. Onu da bu yay geyb etdik. Birinci kollokviumda Dede Gorgud'un büyük araşdırıcısı Orhan Şaig Gökyay iştirak edirdi, bu illerde onu ve diğər büyük gorgudşünası Meherrem Ergin'i itirdik. Bu ışıklı insanların, bütün şehidlerimizin hatiresini bir degigelik sükutla anmanızı hahiş edirem.

Eziz dostlar! Bilirsiniz ki, Azerbaycan Prezidenti möhterem Heyder Eliyev *Kitabi-Dede Gorgud*'un 1300 illiyinin geniş geyd olunması haggında ferman verib. Prezidentimizin başçılığı ile yubiley komisyonu teşkil edilib. Elbette 1300 regemi şerti bir tarihdır, dastanın kökleri şübhesiz, daha gedimlere gelib çıhır. Ancag dastanın öz metnindeki işareni, Dede Gorgud'un Hezreti Mehemmed zamanında yaşadığını esas götürerek bu ölmez eseri yaradanı, en azı adıyla bağı olan şehsi mehz yeddinci esre aid ede bilerik. Çoh şadıg ki, Türkiye'deki görkemli alimler de bu regemi gebul edir ve Unesko Dede Gorgud'un 1300 illiyinin bütün dünyada geyd edilmesi haggında gerar gebul etmişdir. Bu hadise de, bu regem de çoh önemlidir. Biz indiyecen, meselen Azerbaycan edebiyatı tarihini Herodot'un Yunan dilinde yazılmış tarihindeki Midiya efsaneleriyle, Albaniya şairi Devdeyin bize yabancı bir dilde gelib çatmış mersiyesi ile, ereb ve fars dillerinde yazan şairlerimizin adlarıyla başlayırdıg. İndi edebiyat tarihimizi min üç yüz yaşı olan ve bizimle bu gün doğma dilimizde danışan bir abideyle başlamağa imkan yaranmışdır, hem de Dede Gorgud boylarının, oğuznamelerinin ağız edebiyatından gaynaglanmasını inkar etmeden bu abideni mehz *Kitabi-Dede Gorgud* kimi, yeni yazılı edebiyat örneyi kimi ve Dede Gorgud'u ilk büyük şairimiz kimi deyerlendirebilerik. Tam hüguyla deye bilerik ki, edebiyat tarihimizde *Kitabi-Dede Gorgud* adlı ölümsüz bir eser de var, Dede Gorgud adlı dahi bir senetkar da.

Dede Gorgud'la bağı Azerbaycan'da da, Türkiye'de de, Türkmenistan'da da, başga türk ölkelerinde de haylı işler görölüb ve görölmekdedir. Bir neçe il bundan gabag Azerbaycan Yazıçılar Birliyinin teşebbüsüyle ve onun nezdinde Dede Gorgud Ensiklopediyası yaradılmağa başlandı. Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, başga türk cumhuriyetlerin, Moskva'nın alimlerinin birge seyleleriyle ensiklopediyanın redaksiyası onu çapa hazırlamışlar ve dostumuz Azerbaycan'ın medeniyet naziri, Türksoy başkanı, Polad Bülbüloğlu'nun yardımıyla bu ensiklopediya-dünyada ilk Dede Gorgud ensiklopediyası Türksoy hettiyle neşr olunacagdır.

Yubiley komissiyonuna başga teklifler de vermişik. Türk halgları ve Avrupa, Rus alimlerinin "Dede Gorgud"la bağı araşdırmaları bir neçe cildde çap olunsun. "Dede Gorgud"la bağı mühtelif dillerde kitablar neşr edilsin. Hele Sovyet rejimi illerinde Azerbaycan'da "Dede Gorgud" adlı iki seriyalı bedii film ve "İgid Basat" adlı çizgi filmi, Türkiye'de çizgi filmler dizisi çekilmişdir. O vaht Türkiye'yle heç bir

medeni ilişkilerimiz yoh idi, indi Türkiye'nin, Azərbaycan'ın ve Türkmenistan'ın birge se'yləriyle çoh seriyalı "Dede Gorgud" televiziya dizi filmleri çekilişine başlamağ olar. Yubiley günlerine geder bir senedli, belgesel film de yaratmağ olar. Bu belgesel Bayburt'da ve Derbend'de, Gence'de ve Berde'de Elince galası etrafında ve Urmiya'da, yeni dastanla bağılı yerlerde çekile biler, bura *Kitabi-Dede Gorgud*'un iki mövcud elyazması sahlanan Drezden ve Vatikan Kitabhanalarında çekilmiş kadrlar elave oluna biler, görkemli gorgudşünaşların söhbetleri dahil edilebiler. Türk dünyasının Nobel ödülüne beraber ortaq Dede Gorgud mükafatı tesis oluna biler. Men Bakının parklarının birini Dede Gorgud parkı kimi görmək isterdim. Burada goca ozanın da, igid Gazanın da, Beyrek'le Banuçıçeyin de, gırh incebelli gızla Burla Hatunun da, ağaca bağlanıb ağacı köklü gopardan Garaca Çobanın da heykellerinden ibaret kompozisiya yer ala biler, burada Tepegözün mağarası uşağların eylence yeri kimi gurula biler, burada ağ çadırda ve gızıl çadırda müsafirlere şişlikler ikram edile biler. Dede Gorgud tegvimi burahmağ olar ki, ilin on iki ayı dastanın on iki boyuyla temsil olunsun. Dede Gorgud yerlerinin elvan heritesi, Dede Gorgud'la bağılı hatire-yadigar eşyaları, markalar, zerfler burahıla biler. Dede Gorgud'la ilgili mahnı, sehne eserleri, tesviri senet eserlerinin müsabigeler elan oluna biler. Ve nehayet bugünkü kollokviumun materialları ayrıca kitab şeklinde neşr edile biler.

Dede Gorgudun boynumuzda hağı böyükdür ve her birimiz bütün ömürümüzü ona hesr etsek bele borcumuzdan çıha bilmerik. Amma birge se'ylərimizle bu borcumuzun bir gismini ödeye bilerik. Goy uzun esrlər boyu olduğı kimi bugün de Dede Gorgud milli gürurumuzu, ulusal duygularımızı, veten sevgimizi yaşadan, yeni yeni nesillere ötüren bir güdret kimi, güvvet kimi bizi daima ruhlandırın. Goy uzun esrlər boyu Türk dünyasını birleşdiren menevi dayağlardan olan bu mügeddes kitabımız bu gün de bizi bir birimizden ayırmasın, daha da yahnlaşdırın, türk halğlarını, türk dövletlerini yüksek amallar namine birleşdirsin.

Kollokviumumuza böyük uğurlar, başarılar dileyirem.

Anar (21 Dekabr 1998)